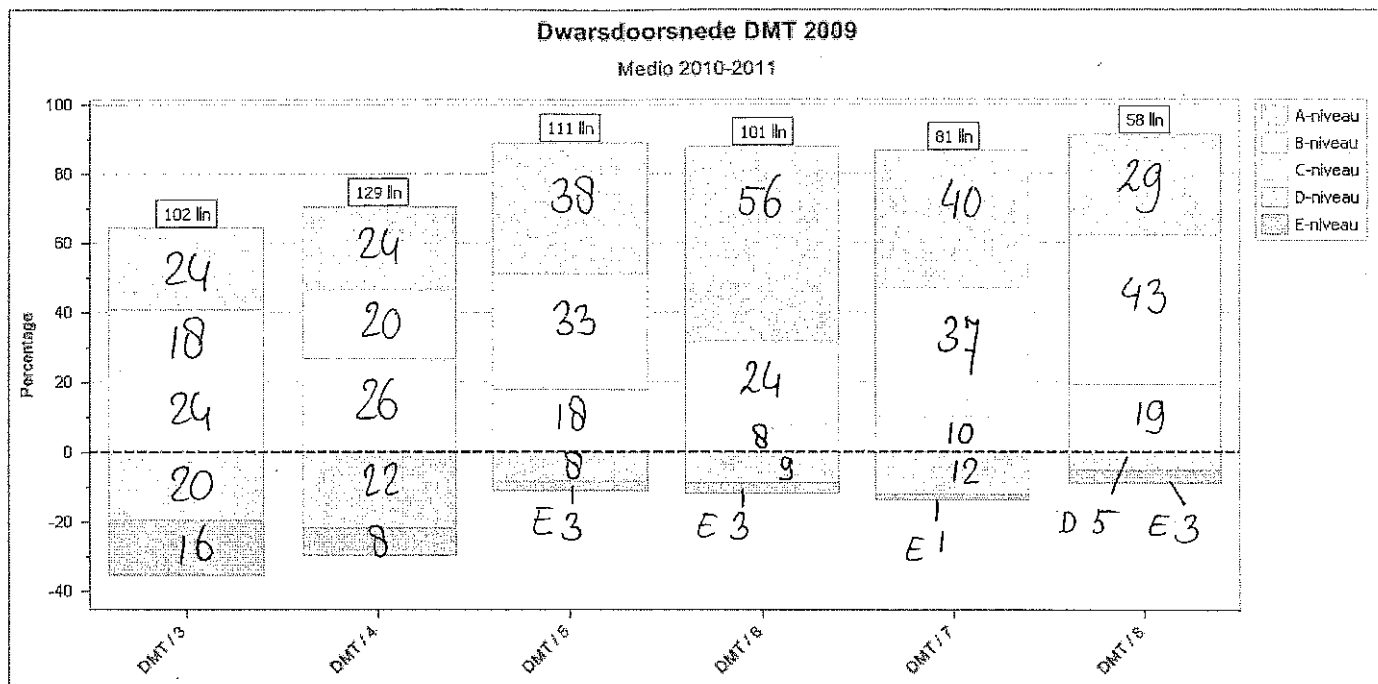
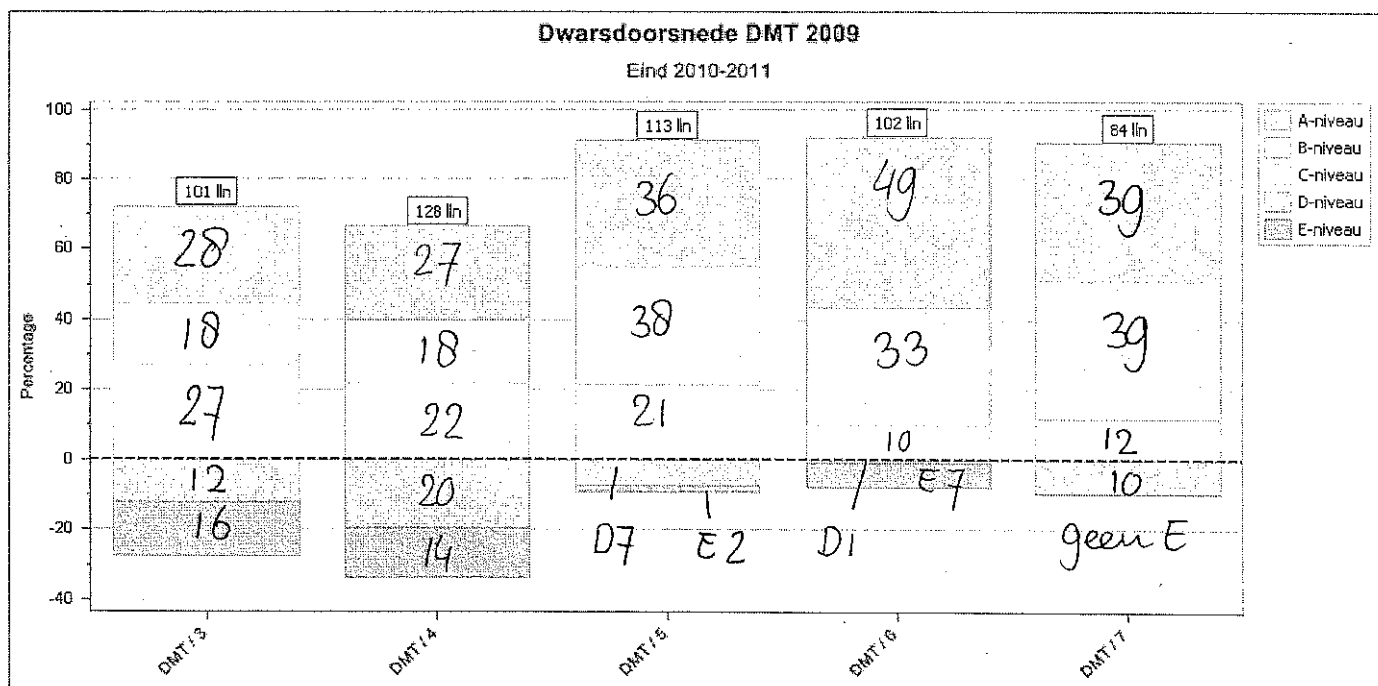

KBS Laurentius Dwaarsdoorsnede

KBS Laurentius Dwaarsdoorsnede

INLEIDING - voor taal en lezen

Het is belangrijk dat voldoende tijd op het rooster staat en daadwerkelijk wordt besteed aan lezen en taal. De inspectie geeft aan dat de tijd voor taal en lezen ongeveer 8 uur per week zal moeten bedragen. Voor scholen met veel leerlingen met een taalachterstand (scholen in de schoolgroepen 4 tot en met 7) is meer nodig, namelijk 9-10 uur per week.

In de onderstaande overzichten wordt aangegeven hoe de tijd voor lezen en taal per week verdeeld zou kunnen worden over de verschillende onderdelen van lezen en taal. Het gaat hierbij om de tijd voor taal en lezen voor de groep als geheel. De overzichten zijn bedoeld als voorbeeld.

We weten dat leerlingen verschillen in de tijd die ze nodig hebben om het technisch leren lezen onder de knie te krijgen. Sommige kinderen hebben hiervoor wel 6 keer zoveel tijd nodig dan andere kinderen. Risicoleerlingen profiteren van meer en intensieve aandacht door de leerkracht. In aanvulling op de tijd voor de groep als geheel is een richtlijn dat **risicoleerlingen 60 minuten per week extra instructie en begeleide oefening** krijgen. Het gaat hierbij om tijd met de leerkracht die extra instructie en begeleiding geeft.

Groep	Geplande tijd per week	Doelgerichte instructie en oefening
6	120 minuten	Voortgezet technisch lezen
	60 – 90 minuten	Begrijpend lezen Methoden/ Nieuwsbegrip/ Kidsweek/ Begrijpend lezen binnen de zaakvakken in samenhang met woordenschatontwikkeling
	30 minuten	Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met woordenschatontwikkeling
	240 – 300 minuten	Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing
7-8	30 - 60 minuten	Onderhouden van voortgezet technisch lezen
	90 - 120 minuten	Begrijpend lezen Methoden/ Nieuwsbegrip/ Kidsweek/ Begrijpend lezen binnen de zaakvakken in samenhang met woordenschatontwikkeling
	30 minuten	Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met woordenschatontwikkeling
	240 – 300 minuten	Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing

BASISMODEL - voor taal en lezen
uitgaande van ongeveer 8 uur per week

Groep	Geplande tijd per week	Doelgerichte instructie en oefening
1-2	300 – 480 minuten	Minimaal elke dag een kwaliteitsuur met doelgerichte taalactiviteiten. Belangrijke onderdelen: * Beginnende geletterdheid * Fonemisch bewustzijn en letterkennis * Mondelinge taalontwikkeling * Woordenschat Naast de doelgerichte taalactiviteiten in alle activiteiten impliciet aandacht voor taalontwikkeling
3	360 minuten 60 minuten 420 minuten 60 minuten	Aanvankelijk technisch lezen Taal Bij het gebruik van een geïntegreerde methode voor lezen en taal (zoals Veilig leren lezen of Leessleutel) Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met woordenschatontwikkeling
4	150 - 180 minuten 45 - 60 minuten 240 – 300 minuten	Voortgezet technisch lezen Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met leesbegrip en woordenschatontwikkeling Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing
5	120 - 150 minuten 60 minuten 45 minuten 240 – 300 minuten	Voortgezet technisch lezen Begrijpend lezen Methoden/ Nieuwsbegrip/ Kidsweek/ Begrijpend lezen binnen de zaakvakken in samenhang met woordenschatontwikkeling Voorlezen, leesvormen en gevarieerde activiteiten rond boeken in samenhang met woordenschatontwikkeling Taal; spreken en luisteren, spellen, stellen, woordenschat, taalbeschouwing

Klassikale werkvormen mbt (voortgezet) technisch lezen

1. Voorlezen:

Dit bevordert de nieuwsgierigheid naar boeken en teksten. Het maakt de leerlingen mogelijk een eigen smaak te ontwikkelen op het vlak van lezen en het helpt eenzijdige leesgewoonten te doorbreken. Voorlezen is van extra groot belang voor de taalontwikkeling (woordenschat) en moet model staan voor vloeiend leesgedrag.

Frequentie: geen activiteit voor de tijd die "over" is; in groep 1 tot en met groep 8 dagelijks 5-15 minuten.

Vorbereiding: lkr. kiest elke dag een motiverende tekst: bv. een gedicht, een prentenboek, een opstel van een kind, een artikel uit de krant of tijdschrift; kan qua inhoud aansluiten op het onderwijs; let wel: steeds teksten en geen hele boeken!

Uitvoering: het voorlezen vindt plaats aan het begin van de ochtend of middag of als overgang tussen verschillende activiteiten; de lkr. geeft duidelijk aan wat van de kinderen verwacht wordt: al dan iets doen tijdens het luisteren; geen vragen stellen achteraf, wel discussiëren over de tekst.

2. Meelezen van korte teksten:

De leerlingen lezen korte teksten stil voor zichzelf mee, terwijl de lkr. ze voorleest (kopieën-overheadprojector-methodisch boek). Er wordt twee tot drie keer op achtereenvolgende dagen met dezelfde tekst gewerkt. Deze werkvorm betekent een uitbreiding van effectieve leesinstructietijd voor de gehele groep en is primair gericht op het modelleren en bevorderen van vloeiend leesgedrag en op het bevorderen van de taalontwikkeling en het leesbegrip.

Frequentie: 2 tot 3 keer per week ongeveer 5 minuten in groep 3-8

Doelgroep

Vorbereiding: er wordt een motiverende tekst gekozen op het gemiddelde leesinstructieniveau van de groep (bv rijmpje, bladzijde uit boek van leesmethode, kort verhaal). Op sheet graag wat vergroten.

Uitvoering: tekst 2 tot 3 keer voorlezen op achtereenvolgende dagen; lln l lezen stil voor zichzelf; bijwijzen kan gebeuren; lkr moedigt de kinderen aan om over de tekst te praten; tekst kan op ook

op een prikbord komen te hangen; bij 2^e of 3^e keer kunnen de lln in koorlezen meedoen.

3. Hardop denken:

Lezen betekent dat je voortdurend in dialoog bent met de tekst. Niet alleen decoderen, maar ook (onhoorbaar) nadenken over de inhoud. Nu demonstreert de lkr via hardop denken het eigen denkproces bij een informatieve tekst (zaakvakken). Deze werkwijze stimuleert een actieve leeshouding en bevordert het leesbegrip. Lezen is denken en begrip is het hoofddoel van lezen.

Hardop denken omvat de volgende 8 strategieën:

1. *voorspellen*
2. *een visuele voorstelling maken van de tekst* ("Ik stel me voor dat..")
3. *vergelijkingen maken* ("Dit lijkt op.."; "Dit doet me denken aan..")
4. *controleren van het eigen begrip* ("Ik snap dit niet, want...")
5. *repareren van het eigen begrip* ("Ik moet dit nog maar eens lezen..")
6. *becommentariëren* ("Dit vind ik mooi, want ...")
7. *verbinden met wat je al weet* ("Dit klopt niet wat hier staat, want ...")
8. *kritische vragen stellen over de tekst* ("Ik vraag me af waarom de schrijver...")

Frequentie: meerdere keren per week als onderdeel van zaak-vakken in

Doelgroep groep 3 (vanaf jan/febr) tot en met groep 8.

Vorbereiding: de lkr zoekt een geschikte tekst uit een zaakvakboek uit: er moeten voldoende aanknopingspunten inzitten voor hardop denk-strategieën (bv. moeilijke woorden, mogelijkheden voor voorspellingen, dubbelzinnigheid); lkr leest zelf eerst de tekst door en zoekt momenten voor hardop-denken.

Uitvoering: de lkr legt uit dat hij tijdens het voorlezen steeds zal stoppen om hardop na te denken over wat er gelezen is; lkr leest de tekst vloeiend voor en kinderen lezen mee; lkr stopt op de vooraf bepaalde plekken en verwoordt zijn/haar denk-proces; na te tekst aan de lln vragen wat zij gedacht hebben; na oefening is het mogelijk dat deze techniek in tweetallen uitgevoerd kan worden; ook bij het stillezen mbv een zgn. "reminderkaart".

Opmerking:

Koppel een leeszwak kind aan een sterke lezer; eerst de sterke lezer laten lezen en dan de zwakkere; of samen in koor lezen.

Reminderkaart:

(Hardop-)denkstrategieën

Naam:

Datum:

Tekst:

1. Ik heb voorspellingen gemaakt	nooit	soms	vaak
2. Ik heb een plaatje gemaakt in mijn hoofd	nooit	soms	vaak
3. Ik heb de tekst in verband gebracht met wat ik al eerder wist	nooit	soms	vaak
4. Ik heb gemerkt wanneer ik iets niet begreep	nooit	soms	vaak
5. Ik heb iets gedaan om dit op te lossen	nooit	soms	vaak
6. Ik heb commentaar geleverd	nooit	soms	vaak
7. Ik heb een verband gelegd met iets wat ik al wist	nooit	soms	vaak
8. Ik heb kritische vragen gesteld	nooit	soms	vaak

4. Radio-lezen:

Bij radio-lezen (expressief lezen) leest een wb het leesniveau heterogeen groepje kinderen een afgeronde en aantrekkelijke tekst voor, die ze van tevoren hebben kunnen oefenen. Ieder leest een van tevoren bepaald gedeelte. De rest van de klas luistert (radio) en lezen dus niet mee. Na het lezen leidt het groepje een korte discussie met de klas over de tekst aan de hand van open vragen of stellingen.

Frequentie: groep 3 (vanaf jan/febr) tot en met groep 8; radiolezen wordt

Doelgroep uitgevoerd door groepjes binnen de klas; iedere week komt één groepje van 4 a 5 kinderen aan bod; ieder kind eens per maand aan de beurt.

Vorbereiding: de lkr zoekt een geschikte tekst uit; de tekst wordt in stukjes verdeeld en de lln kunnen zowel thuis als op school oefenen; sterke lezers lezen het deel van de zwakke lezers eerst voor; samen zoeken ze naar open vragen en/of enkele stellingen. (Leeskaarten Zwijssen)

Uitvoering: de lkr instrueert de groep: luisteren als radioluisteraars; na afloop vindt de discussie plaats.

5. Theater-lezen:

Hierbij wordt de tekst van een toneelstuk door een groep leerlingen vloeiend en met intonatie voorgelezen. De lln hebben de tekst van tevoren kunnen oefenen, maar niets uit hun hoofd geleerd. Geen gebruik van kostuums en rekwisieten. Er wordt ook niet gespeeld, alleen voorgelezen. Betekenis en emotie wordt via hun intonatie overgebracht. Theater-lezen bevordert het vloeiend, expressief en betekenisvol lezen.

Frequentie het zou mooi zijn wanneer alle groepjes minstens één keer per maand aan bod komen. Het kan van groep 3 tot en met gr 8.
Doelgroep: De lees-groepjes worden samengesteld op grond van gelijke interesses; groepjes zijn heterogeen w.b. leesniveau.

Vorbereiding: de lkr zoekt een geschikte tekst uit: kindertoneelstuk, dialoog uit een boek; via internet ook opzoeken.; voordoen mbv collega's of stagiaires is zinvol; geef de groep voldoende tijd om te oefenen op school en thuis; zwakke lezers oefenen hun rol eerst met de lkr of een sterke lezer.

Uitvoering: de lln lezen hun rol zo expressief voor dat ze de betekenis, de spanning en de humor overbrengen op het publiek. In de hogere groepen kan als extra werkvorm het volgende toegevoegd worden: teken bepaalde scène of persoon.

6. Voorlezen aan kleuters:

Kinderen uit een bepaalde groep (bv. groep 6) lezen na eerst uitvoerig geoefend te hebben prentenboeken interactief voor aan kleuters. Herhaald en expressief lezen van tekst krijgt op deze manier een authentieke motivatie: het oefenen is immers van belang om goed voor te kunnen lezen aan zijn "leesvriendje". Deze werkwijze bevordert de vloeiendheid door het herhaald lezen.

Doelgroep: groep 5 en 6 (Zie "*Interactief lezen en schrijven*" van W. van Elsacker en L. Verhoeven)

Vorbereiding: het meenemen van een geschikt prentenboek; de lkr demonstreert hoe je wel en hoe je niet moet voorlezen; er is aandacht voor samen oriënteren op een nieuwe bladzijde, expressief lezen en interactie over de tekst.

Uitvoering: de kinderen maken de ruimte klaar en halen de kleuters op; er vindt na afloop een nabespreking plaats.

7. Duo-lezen:

Het in tweetallen van boekjes; om de beurt een bladzijde of per alinea/zin
Samen lezen bevordert de woordherkenning, de vloeiendheid en het leesplezier.

Doelgroep en frequentie: groep 3-4 en risicolezers in groep 5; dagelijks 20-30 minuten; het kan samenvallen met stillezen/tutorlezen tijdens reguliere leestijd

Vorbereiding: geschikte duo's (laten)samenstellen; een redelijk vergelijkbaar leesniveau bij beiden; geschikt boek kiezen; zorg voor duidelijke afspraken in de groep; zo min mogelijk lopen in de groep - niet naar wc - zachtjes lezen.

Uitvoering: duo's lezen om beurten een bladzijde (of deel ervan), de ander leest stil mee; waardeer het samenlezen met een puntensysteem.

8. Tutorlezen:

Tutorlezen is erg geschikt voor kinderen met leesproblemen. Ze lezen mbv een oudere leerling (2 groepen hoger) of zijn zelf tutor van een jonger kind(?); er moet wel minstens 2 ILO-niveaus verschil zijn. De tutor zorgt ervoor dat het lezen gemakkelijker wordt voor het kind: voorlezen - voorzeggen - neutrale feedback bij fouten - teksten herhaald lezen. Deze manier van lezen bevordert de woordherkenning en de vloeiendheid en heeft meestal ook positieve effecten op de leesvaardigheid en de sociale vaardigheden van de tutor.

Doelgroep en frequentie: kinderen met leesproblemen in groep 4-6; de tutor zit twee groepen hoger dan het andere kind; het tutorlezen wordt 4-5 keer per week gedaan en kan parallel lopen aan het duo-lezen en stillezen van de andere kinderen.

Vorbereiding: de lkr voegt in overleg met zijn collega's uit een hogere groep tutoren toe aan de kinderen met leesproblemen; de tutor zit 2 groepen hoger dan het kind en minimaal 2 ILO's hoger; een tutor moet zelf graag willen en blijft ongeveer weken met een kind lezen; tutoren krijgen instructie van de lkr; er wordt een passend boek uitgekozen.

Tips voor tutoren:

- wees vriendelijk en geduldig
- zeg wat je goed vindt gaan aan het lezen
- lees de bladzijde eerst voor aan het kind, terwijl het kind bijwijst
- daarna leest het kind de bladzijde
- als het een woord niet meteen weet, zeg je dat direct voor
- als het lezen heel moeilijk gaat: lees een stukje hardop mee met het kind
- reageer neutraal op een leesfout: noem gewoon het goede woord en vraag het kind om de zin nog eens te lezen
- lees in de volgende sessie de bladzijden nogmaals, dus steeds twee sessie achter elkaar dezelfde tekst
- begin de derde sessie aan nieuwe bladzijden in het boek

Uitvoering: de twee leerlingen zitten naast elkaar en lezen samen in het boek; steeds wijst een van beiden bij; de tutor leest eerst voor, daarna de leerling; de lkr loopt weldoende rond en overlegt met de tutor.

9. Stillezen:

Dit lukt meestal goed vanaf ILO 5/6. Het is van essentieel belang om dagelijks tijd in te roosteren voor stillezen. Het is de beste manier om veel leeservaring op te doen en veel leeskilometers te maken. Stillezen vormt een belangrijk doel van ons leesonderwijs: lezen voor het plezier en om kennis te vergaren.

De sfeer moet goed zijn in groep: rust en orde.(afspraken maken)
Kinderen die hier nog niet aan toe zijn kunnen lezen met bandje/CD;
anderen kunnen elders duo-lezen of tutorlezen.

Doel en frequentie: vanaf de tweede helft van groep 4. In groep 4 wordt dit opgebouwd naar 10 tot 20 minuten per dag. In hogere groepen 30 minuten per dag.

Vorbereiding: lkr zorgt voor een aantrekkelijke klassenbieb; misschien ook audio-ondersteuning; lkr stelt duidelijke regels op; er kan gewerkt worden met logboekformulieren (zie voorbeeld) deze kunnen met de kinderen besproken worden

Logboekformulier bij stillezen

datum	Titel,	schrijver	Pagina ... t/m ...	Opmerking: Ik vraag me af Ik herinner me... Ik denk... Ik vind het zielig voor... Ik vind het spannend dat... Ik wil graag weten of... Toen ik dit las, herinnerde ik me dat... Wow...

Uitvoering: Ikr kan eerst een wisselend stukje voorlezen; na startsignaal leest iedereen (ook de Ikr); een goede nabespreking is zinvol; probeer elkaar enthousiast te maken; geef complimenten. Er is een checklist randvoorwaarden stillezen.

10. Groepslezen: (bron: eigen ervaring)

De gehele groep leest dezelfde tekst en daarna kan er op twee manieren een verwerking plaatsvinden:

- **een parallelle methode:** alle subgroepjes werken een zelfde opdracht uit. Dat is het formuleren van een **weetvraag** (het antwoord is direct uit de tekst op te maken) en een **denkvraag** (over het antwoord moet nagedacht worden, omdat het niet direct uit de tekst op te maken valt). Je kunt in de verwerking gebruik maken van de structuur "Tafelrondje" van Coöperatief Leren.
- **een taak-verdelende methode:** elk subgroepje werkt aan een verschillende opdracht. Deze opdrachten zijn bijvoorbeeld: het verklaren van moeilijke woorden/begrippen en uitdrukkingen - het

beschrijven van de hoofdpersonen - het maken van een samenvatting - het naspelen van (een deel van) het verhaal enz.

Doelgroep en frequentie: deze vorm van lezen is vanaf groep 5 binnen elke groep te gebruiken. Het duurt ongeveer 45 minuten en kan 1 of 2 wekelijks plaatsvinden.

Vorbereiding: de lkr zal een geschikte tekst moeten zoeken welke is afgestemd op het gemiddelde leesniveau van de groep. Daarnaast zal de groep bekend moeten zijn met de werkwijze van beide versies: - het maken van weet/denkvrage
- het uitvoeren van de diverse opdrachten.

Uitvoering: de lkr kan de tekst eerst zelf voorlezen of geeft de lln eerst de gelegenheid om de tekst stil voor zichzelf te lezen. Daarna wordt de tekst in fragmenten verdeeld, die op toerbeurt door de lln uit het groepje "hardop" gelezen worden. Eventuele zwakke lezers worden door een sterke lezer geholpen (voorzeggen, fouten neutraal verbeteren, meelezen).
Bij de **parallele methode** krijgt elk groepje dezelfde taak: het opstellen van een weet- en denkvraag. Gebruik makend van Coöperatief Lereren kan hier de werkvorm toepassen, waarbij eerst ieder voor zich zo'n vraag bedenkt en dan later samen te komen tot 1 algemene weet- en denkvraag. (placematmodel)
Een ander groepje moet deze vragen dan proberen te beantwoorden.
Bij de **taak-verdelende methode** werkt ieder groepje de gekregen opdracht uit; bij meerdere groepjes kunnen dubbele opdrachten gegeven worden. Het is de bedoeling om de opdrachten steeds per tafelgroepje te laten rouleren.

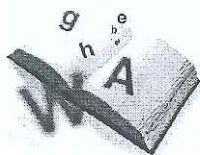
11. Forumlezen: (bron: eigen ervaring)

Bij deze werkvorm wordt een informatieve tekst door een groepje van 4 lln aan de klas voorgelezen. Zij zitten daarbij als een forumgroepje voor in de klas. De tekst is door dit groepje voorbereid wat betreft leesteknik en inhoud. Na het voorlezen mogen de andere kinderen vragen stellen over deze tekst, waarop het forum dan antwoord moet kunnen geven.

Doelgroep en frequentie: ik denk dat deze werkvorm goed toe te passen is in groep 6 tot en met 8. Wellicht kan het forumlezen 1-2 keer per maand plaatsvinden en zal ongeveer 30-45 minuten in beslag nemen.

Vorbereiding: in het begin zal de lkr zelf geschikte teksten moeten aanleveren, maar ik kan me goed voorstellen dat een tafelgroepje op den duur zelf teksten opzoekt. Het is de bedoeling dat het groepje eerst gezamenlijk de tekst leest en vervolgens aan elk kind een fragment toedeelt. Ieder lid van het groepje moet zijn/haar tekst leestech- nisch voorbereiden. Uiteraard helpen sterke lezers de zwakkeren. Daarna bedenkt het groepje allerlei vragen die mogelijk gesteld kunnen worden en probeert daar ook het antwoord op te vinden.

Uitvoering: de lln van het groepje lezen hun eigen deel van de tekst aan de groep voor. De lln zitten daarbij frontaal voor de klas achter een tafel. Na het voorlezen mogen de luisterende kinderen vragen stellen over de voorgelezen tekst. In eerste instantie geeft het betreffende kind antwoord en later de andere leden van het groepje. Taak van het forumgroepje: goed technisch lezen en het beantwoor- den van vragen. Taak van de anderen: goed luisteren en goede vragen stellen.

ZELFSTANDIG LEZEN

Tijdschema

Praktische handvatten voor het taalles- en rekenonderwijs zoals deze Kwaliteitskaart zijn te vinden op www.taalpilots.nl en www.rekenpilots.nl.

De rubriek 'implementatiekoffer' bevat alle informatie en handreikingen die in het kader van de Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs worden ontwikkeld om het onderwijs in de basisvaardigheden te verbeteren.

TIJDSHEMA – Zelfstandig lezen

Leeservaringen delen

Zelfstandig lezen lukt meestal goed vanaf AVI-5/6, ongeveer de tweede helft van groep vier. Vanaf dit niveau is het belangrijk om dagelijks tijd in te roosteren voor zelfstandig lezen ofwel stillezen. In groep vier wordt dit opgebouwd van tien naar twintig minuten per dag. In hogere groepen dertig minuten per dag.

Zelfstandig lezen is de beste manier om veel leeservaring op te doen en veel leeskilometers te maken. Kinderen lezen voor het plezier en verwerven veel kennis tijdens het lezen. Het is belangrijk dat er aandacht en rust is voor het lezen. Kinderen die nog niet zelfstandig kunnen lezen, kunnen bijvoorbeeld buiten de klas duo-lezen of tutorlezen. Ook het werken met boekje-bandje of een cd-rom behoort tot de mogelijkheden. Het hardop lezen van deze leerlingen moet de stillezers niet storen.

Vorbereiding en uitvoering

Naast voldoende tijd voor zelfstandig lezen is het belangrijk dat de leesomgeving uitdagend is. De leerkracht zorgt voor een goede en aantrekkelijke klassenbibliotheek. Hier bevinden zich boeken van diverse genres en onderwerpen. Een prettige presentatie van de boeken (bijvoorbeeld in mandjes) bevordert dat kinderen graag boeken komen uitzoeken. Het is belangrijk dat de leerkracht duidelijke regels opstelt voor wat betreft de invulling van het zelfstandig lezen.

Vooraf aan het zelfstandig lezen kan de leerkracht een stukje voorlezen van een tekst die steeds wisselt. Dit motiveert kinderen om eens wat anders te lezen dan hun gebruikelijke keuzes. Na het lezen complimenteert de leerkracht de kinderen voor hun volgehouden concentratie. Er kan klassikaal aandacht worden besteed aan leuke stukje die kinderen hebben gelezen. Kinderen die dat willen, kunnen een klein stukje voorlezen.

Verwerking, leeservaringen delen

Voor de verwerking van het zelfstandig lezen kan de leerkracht diverse activiteiten ondernemen. Door de afwisseling aan activiteiten blijft zelfstandig lezen aantrekkelijk voor de kinderen.

Enkele voorbeelden:

- * Ieder kind krijgt een map met logboekformulieren. Aan het einde van stilleestijd worden deze ingevuld. De leerkracht bekijkt geregeld de logboeken van de kinderen en bespreekt deze.
- * Er worden duo's samengesteld, die naast elkaar zitten en ieder een eigen boek lezen. Ze praten de laatste vijf minuten met elkaar over het boek dat ze hebben gelezen.
- * Om een verhaal of thema te verdiepen kunnen kinderen naar aanleiding van een gelezen boek een vervolgverhaal schrijven, een tekening maken, een poster of schilderij ontwerpen of het verhaal uitspelen.
- * Vooraf wordt samen met de kinderen een thema bepaald. Bijvoorbeeld: verdriet, humor, vakantie of huisdieren. Ieder willekeurig thema komt in aanmerking. Tijdens het lezen noteren kinderen passages in hun boek die betrekking hebben op het afgesproken thema. Na het zelfstandig lezen worden de passages gemeld en voorgelezen, bekeken op verschillen en overeenkomsten en becommentarieerd.
- * Kinderen kunnen tijdens zelfstandig lezen actief aan de slag gaan met taal. Drie potten of dozen worden voorzien van etiketten. Op de eerste staat 'grappige woorden', op de tweede 'vrolijke woorden' en op het derde etiket staat 'droevige woorden'. Ieder groepje kinderen wat aan het lezen is heeft deze potten. Tijdens het zelfstandig lezen schrijven de kinderen op kleine kaartje de grappige, droevige of vrolijke woorden op en stoppen deze in de juiste pot of doos. Aan het einde van het zelfstandig lezen worden de potten of dozen geleegd, de woorden besproken en krijgen de kinderen de mogelijkheid om de context waarin ze het woord hebben gelezen toe te lichten. Met de hele klas kan het droevigste, vrolijkste of grappigste woord van de dag worden gekozen.
- * Praten over boeken kan ook in de vorm van een spel. Op een spelbord staan verschillende vragen die je kunt stellen over een gelezen boek. De kinderen draaien aan een wijzer die stopt bij een bepaalde vraag. Het kind geeft antwoord op de betreffende vraag. De vragen kunnen variëren van gemakkelijk tot steeds moeilijker. Het spel kan ook gespeeld worden met sets kaarten met vragen over boeken en gedichten in plaats van met een draaischijf.
- * Kinderen presenteren aan elkaar hun leeservaringen. Ze vertellen over boeken die ze gelezen hebben. Ze lezen zelfgemaakte verhalen en gedichten voor. Hiervoor kan een speciale lezersstoel gebruikt worden.
- * Kinderen maken in de klas een boek top tien. Hierop komen boeken te staan die de klas het beste vindt. De boek top tien bevordert het lezen van de toptitels. Op het prikbord komen bijvoorbeeld recensies van kinderen te hangen, met een kopie van de kaft van het boek. Aan de hand van de recensies wordt de boek top tien samengesteld.
- * Naar aanleiding van een gelezen boek maken de kinderen een poster. Op de poster komt de belangrijkste informatie over het boek te staan. Door het bekijken van de posters van elkaar, worden kinderen uitgedaagd om deze boeken ook te gaan lezen.
- * Met de klas kan een boekenwurm gemaakt worden. De leerkracht plakt de kop van de boekenwurm op de muur of het raam. De kinderen schrijven op een segment van de boekenwurm de titel en schrijver van het boek. Tevens geven zij hun mening over het boek.
- * Dit kan ook in de vorm van een lachend of zuur kijkend gezichtje.

Bronnen

- Brasseur, P. (2003). *Actief met Boeken. Vertellen, ontdekken, spelen, creëren*. Casterman.
- Chambers, A. (2002). *Vertel eens. Kinderen, lezen en praten*. Den Haag: Biblion.
- Chambers, A. (2002). *De leesomgeving. Hoe volwassenen kinderen kunnen helpen van boeken te genieten*. Den Haag: Biblion.
- Elsäcker, W. & Verhoeven, L. (2001). *Interactief lezen en schrijven. Naar motiverend lees- en schrijfond onderwijs in de midden- en bovenbouw van het basisonderwijs*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Smits, A. & Braam, T. (2006). *Dyslectische kinderen leren lezen*. Amsterdam: Boom.

Chambers

Hoe speel je het spel?

Voorbereiding:

Kopieer de kaartjes waarmee het spel gespeeld gaat worden dubbelzijdig. Liefst op wat steviger, gekleurd papier. Snijd de kaartjes los.

Spelen:

Het groepje (4 – 6) kinderen dat het spel gaat spelen vormt een kring. In het midden ligt de stapel kaartjes met de vragen naar onder. Om de beurt wordt een kaartje gepakt, de vraag gelezen, en beantwoord door het kind dat het kaartje pakt. Vervolgens reageren de andere kinderen hierop. Daarna wordt het kaartje onderop de stapel geschoven en pakt het volgende kind in de kring een kaartje.

Het spel kan gespeeld worden door kinderen die allemaal hetzelfde boek gelezen hebben. Noodzakelijk is dit niet, ook in een kring met kinderen die verschillende boeken gelezen hebben, leveren de vragen genoeg stof tot praten op.

Aidan Chambers stelt dat praten over boeken met behulp van de vragen in het spel het best tot zijn recht komt, wanneer dit onder leiding van de leraar gebeurt. De rol van de leraar bestaat dan vooral uit doorvragen, de inbreng van kinderen op elkaar betrekken en het maken van samenvattingen.

Het zal om organisatorische redenen voor de leraar niet altijd mogelijk zijn om ieder groepje dat het spel speelt te begeleiden. De "second best" oplossing is dan dat kinderen het spel zelfstandig spelen. Dit dient dan wel voorafgegaan te worden door een goede introductie, waarbij het spel eerst enkele malen onder leiding van de leraar wordt gespeeld. Dat kan eventueel met de hele groep worden gedaan. Zo raken de kinderen vertrouwd met het type vragen en hebben ze geoefend in het geven van antwoorden en het op elkaar reageren. Wanneer kinderen het spel zelfstandig spelen wordt daar na afloop verslag van uitgebracht. Eén van de kinderen in het groepje krijgt dit mee als taak.

De kaartjes kennen een oplopende moeilijkheidsgraad: **A-vragen**, **B-vragen** en

C-vragen

De **D-vragen** zijn voor gedichten.

A Geen vraag voor jou! Wacht 1 beurt.	A Wat kwam er steeds terug?	A Wat vind je bijzonder?
A Wat vind je mooi?	A Wat vind je niet leuk?	A Bedenk zelf eens een vraag en stel die aan je buurman of buurvrouw!
A Kun je een spannend stuk noemen? Zo ja, welk stuk?	A Snap je iets niet?	A Zitten er moeilijke woorden in?
A Wat vind je vervelend?	A Wat vind je grappig?	A Zit er iets in wat volgens jou niet klopt?
A Waren er stukken die je saai vindt? Kun je die noemen?	A Heb je zelf wel eens zoiets meegemaakt? Wat?	A Wat vind je moeilijk?
A Waar had je meer over willen horen?	A Wat vind je leuk?	A Heb je stukken overgeslagen? Hoe komt dat?
A Herken je iets uit andere boeken? Weet je nog welk boek dat was?		

B	B	B
Geen vraag voor jou! Wacht 1 beurt.	Als de schrijver je zou vragen wat er anders of beter zou kunnen, wat zou je dan zeggen?	Wil je het nog een keer lezen?
B	B	B
Is er een speciale plek waar je graag leest?	Als jij dit geschreven had, wat had je anders of beter gedaan?	Heb je het achter elkaar uitgelezen of in kleine stukjes?
B	B	B
Vind je het leuk om over dit boek of verhaal te praten?	Wat vind je het belangrijkste aan dit verhaal / boek?	Wil je nog iets anders van deze schrijver lezen?
B	B	B
Was er een stuk dat je mooi vond klinken?	Zijn je tijdens het lezen woorden of zinnen opgevallen die je mooi vindt? Weet je nog welke?	Bedenk zelf eens een vraag en stel die aan je buurman of buurvrouw!
B	B	B
Kun je een stuk nemen dat het meest lijkt op het echte leven?	Zijn je tijdens het lezen woorden of zinnen opgevallen die je lelijk vindt? Weet je nog welke?	Ken je mensen die het heel mooi zouden vinden? Wie zou het ook moeten lezen?
B	B	B
Kun je een stuk noemen dat nooit gebeurd kan zijn?	Is dit een verhaal of boek om vlug te lezen of juist langzaam?	Zag je het voor je ogen gebeuren? Kun je een stuk noemen?
B	B	
Hoe denk je dat de schrijver op het idee voor dit verhaal is gekomen?	Wat ga jij je vrienden er over vertellen?	

C Geen vraag voor jou! Wacht 1 beurt.	C Doet een van de personages je denken aan iemand die je kent?	C Zijn er stukken in het verhaal waarvan het vertellen net zo lang duurt als in werkelijkheid?
C Waar speelt het verhaal zich af? Op 1 plek of op verschillende plekken?	C Is de plaats waar het verhaal zich afspeelt van belang? Zou het net zo goed of beter op een andere plaats kunnen spelen?	C Zijn er gebeurtenissen in het verhaal die lang duren, maar heel vlug of in een paar woorden verteld worden?
C Welk personage boeit jou het meest? De hoofdpersoon of juist iemand anders?	C Wie is de belangrijkste persoon?	C Welke personages vindt de verteller aardig? Hoe merk je dat?
C Geen vraag voor jou! Wacht 1 beurt.	C Wat weet je van de schrijver?	C Gebeurt het nu? Of lang geleden? Is het een herinnering? Waarom denk je dat?
C Welke personages vind je niet aardig?	C In welke tijd speelt het verhaal zich af?	C Bedenk zelf een speciale vraag en stel die aan je buurman of buurvrouw!
C Hoe lang duurt het verhaal?	C Wordt het verhaal verteld in de volgorde waarin de gebeurtenissen plaats vinden?	C Welke personages vindt de verteller niet aardig? Hoe merk je dat?
C Beschouw jezelf eens als toeschouwer. Door wiens ogen heb je het verhaal gevolgd?	C Komt de verteller in het verhaal voor? Zo ja, wie is het dan?	

D	D	D
Geen vraag voor jou! Wacht 1 beurt.	Is er een moment in het gedicht dat jij nu voor je ziet?	Moet een gedicht altijd rijmen?
D	D	D
Wil je nog iets van deze dichter lezen?	Heb je een ritme gevoeld?	Hoe weet je dat dit een gedicht is?
D	D	D
Wat is het verschil tussen een lied en een gedicht?	Staan er woorden in dit gedicht die je lelijk vindt?	Ken je mensen die het gedicht mooi zouden vinden? Wie zijn dat?
D	D	D
Wat is het verschil tussen een verhaal en een gedicht?	Staan er woorden in het gedicht die meer dan 1 betekenis hebben? Welke?	Bedenk zelf eens een vraag en stel die aan je buurman of buurvrouw!
D	D	D
Staan er woorden in dit gedicht die je mooi vindt?	Zit er herhaling in? Waar?	Kun je een stuk van het gedicht noemen dat echt gebeurd kan zijn?
D	D	D
Kun je een stuk van het gedicht noemen dat niet echt gebeurd kan zijn?	Wil je het nog een keer lezen?	Is het een gedicht om snel of langzaam te lezen?
D	D	
Wat vind je het belangrijkst aan dit gedicht?	Zijn er klanken die steeds terugkomen?	